

Jan Houška: Vztah Josefa Šusty k německé menšině v Čechách

Diplomová práce

Posudek vedoucího práce

Jan Houška si ke své práci zvolil zajímavý záměr, prověřit okolnosti osobní tragédie významného československého historika Josefa Šusty na pozadí politických událostí první poloviny 20. století, které se odrazily po konci druhé války ve specifickém společenském klimatu revanše a zúčtování. Autor nicméně neposuzuje konkrétní interakci mezi veřejným míněním, institucionálními tlaky a jednáním individua, svůj výklad nestaví jako lineárně sílící příběh vrcholící střetem hlavního aktéra s veřejným odsouzením a jednorázovým aktem sebevraždy. To je důležitý aspekt práce: Houška se nesnaží své téma zobecnit v ohledu politického vývoje (a politické či sociální historie), ale řešit v rovině politického myšlení a prostřednictvím nástrojů textové analýzy. Svůj zájem tak soustřeďuje na posouzení dílčích aspektů a názorových projevů vztahu k Německu, německví a německé menšině v kontinuálním a reprezentativním souboru Šustovy literární práce. Právě tyto motivy byly totiž později využívány k obžalobám z dlouhodobě nenárodních či dokonce antinárodních a kolaborantských postojů a aktivit Šusty. Je namístě zdůraznit, že se již v průběhu přípravy diplomové práce diskutované v rámci diplomního semináře projevila Houškova schopnost aktivní průběžné práce s tématem a celkovou koncepcí, přizpůsobovanou mimo jiné aktuálním možnostem daným profilem zdrojů.

V úvodní části autor resumuje základní obraz života a aktivit Josefa Šusty v odlišných kontextech císařství, československé republiky a protektorátního režimu, a to jak v aspektech akademické, tak veřejné a politické práce. Autor plasticky popisuje dlouhodobý proces růstu osobnosti Josefa Šusty, jemuž se postupně podařilo etablovat mezi špičkami akademických, ale také politických a státních elit v době první republiky i později. Specifická pozornost je i zde věnována projevům souvisejícím se základním tématem práce. Autor konstatuje, že pro samostatné téma nelze u Šustovy státnické činnosti na postu ministra školství v době úřednické vlády 1920-21 doložit bezprostřední relevantní aktivity, v nichž by se projevovaly konkrétní postoje k česko-německé menšině či česko-německému vztahu. Týž závěr platí pro intenzivní Šustovu činnost ve funkcích akademických institucí před rokem 1938. Jiná situace nastala v době za druhé republiky a především v době správy Protektorátu Čechy a Morava, která zvyšovala nároky na občanské i politické postoje společenských elit na všech úrovních jejich působení. Rovněž Šusta se vzhledem ke svému postavení opakovaně ocital před zásadním rozhodováním se ve věci podpory českých studentů postižených perzekucí (s. 14) či spolupráce s okupační správou a jejími českými exponenty a spolupracovníky, jakým byl ministr Emanuel Moravec (s. 15).

Autor vhodně kombinuje skladbu zdrojů, která pokrývá jak odbornou sekundární literaturu, tak také práci s archivními materiály. Díky systematické práci se zdroji dochází již na úrovni úvodních životopisných pasáží k zajímavým postřehům, které doplňují obraz veřejně činné osobnosti pod tlakem médií a veřejné diskuse vůbec. Tak vyznívá poznatek prvního zachyceného obviňování Šusty z kolaborace a snahy o jeho odvolání z vlivných akademických postů, a to již v průběhu druhé republiky (s. 11-12). Houškův výklad je kontinuální, postihuje pestrou škálu aspektů osobního i veřejného působení hlavního aktéra, místy na úkor přehlednosti a přesvědčivosti; ve svých popisech i hodnoceních si zachovává odstup a nadhled, je dostatečně vnímavý a otevřený k náročným peripetiím systémového tlaku na rozvoj a uplatnění individua.

Pro analytickou část se potom jako nejdůležitější ukazují práce s původními publikovanými i nepublikovanými texty Josefa Šusty, a to napříč jeho literární činností v různých etapách politického

vývoje při uplatnění prostředků textové analýzy. Autor nevyužívá tyto prostředky v jejich plné šíři, a v tomto ohledu přizpůsobuje metodu svému záměru. Neaplikuje textovou analýzu v municiozních jazykových nástrojích lexikální, stylistické, sémantické analýzy, ale sleduje právě a především četnost a způsob zpracování tématu ve snaze o vyhodnocení kvantitativního i kvalitativního uplatnění pojmů a aspektů česko-německého vztahu v Šustově díle odborném i neodborném, v textech popularizačních, beletristických (román *Cizina*, 1914, s. 23-26) a politických. Tento přístup umožňuje rekonstruovat konkrétní vztah k dílčím projevům sledovaného tématu, ale i některé pestřejší aspekty politického myšlení Josefa Šusty, přesto zůstává v aplikaci metody i shrnujících vývodech neuzavřený. Přílišné zúžení pozornosti na díla jednoho autora se Houška oproti tomu pokouší rozbít nastavením druhotné optiky posuzování Šustových textů, jednak v teoretickém kontextu etnosymbolismu Antony D. Smithe, jednak v konfrontaci s dobovými texty dalších autorů a Šustových souputníků (K. Krofty a E. Rádla). Ačkoli navázání teoretické roviny působí poněkud schematicky, celkově jsou oba výkladové přesahy funkční a přínosné pro další širší posouzení textového materiálu, které ovšem opět zůstává spíše naznačené.

V souvislosti s uvedeným vnímám prozatím slabší schopnost, někdy snad nedostatečnou odvahu autora vyvozovat ze zajímavých dílčích postřehů obecnější závěry a soudy. Je zajímavé, s jakým odstupem autor dokáže nahlédnout svoji figuru, její aktivity, texty apod. a naopak jak málo pozornosti věnuje prostoru, který si tím otevírá, možnostem k rozpracování svých vlastních soudů a komentářů do obecnější polohy. Co jsem u životopisných pasáží vnímal jako promyšlený záměr, v klíčových analytických částech může vyznívat problematicky. Ani po několikerém pročtení textu si však nejsem jistý, zda je však třeba podobný jev komentovat kriticky a promítnout do závěrečného hodnocení. Spíše se kloním k názoru, že se jedná o projev přirozeného nedostatku autorské zkušenosti, která do budoucna bude posilovat a spolu s ní i zatím jen naznačované dispozice k analýze a syntéze.

Z formálního hlediska nemám k práci vážnější výhrady.

Z výše uvedených důvodů doporučuji práci připustit k obhajobě a pro její hodnocení navrhu stupeň velmi dobrá.

V Hýskově 2. září 2024.

Posudek zpracoval:

Prof. Vratislav Doubek, PhD.